

Factsheet kansenongelijkheid overgang basisonderwijs - voortgezet onderwijs

Kansenongelijkheid, ook bij de advisering po en plaatsingsbeslissingen in de onderbouw vo

In de Staat van het Onderwijs 2014/2015 berichtten we over de grote verschillen tussen leerlingen in onderwijskansen. We zien deze kansenongelijkheid op verschillende plekken en momenten naar voren komen. Er zijn grote verschillen tussen scholen, ook als ze in dezelfde buurt staan met hetzelfde type leerlingen. Het doet er dus toe op welke school je zit, dat is medebepalend voor de kansen die je als leerling krijgt in je verdere schoolloopbaan. Eén van de momenten waarbij kansenongelijkheid zichtbaar wordt, is de adviesprocedure naar het voortgezet onderwijs en de plaatsing in de eerste leerjaren van het voortgezet onderwijs. Het opleidingsniveau van ouders speelt hierbij een grote rol. Leerlingen met lager opgeleide ouders stromen uit op een lager niveau dan even slimme leerlingen met hoger opgeleide ouders, bovendien stromen ze in het voortgezet onderwijs vaker af. Ook in 2016 zien we dat leerlingen met hoger opgeleide ouders vaker dan leerlingen met laag opgeleide ouders een advies voor het voortgezet onderwijs krijgen dat gelijk of hoger ligt dan de uitslag van de eindtoets. Voor leerlingen met lager opgeleide ouders geldt het omgekeerde: zij krijgen vaker een basisschooladvies dat lager ligt dan de uitslag van de eindtoets. Deze effecten treden op ondanks dat iedere betrokkene in het onderwijs zijn of haar uiterste best doet om zo zorgvuldig mogelijk te adviseren en te plaatsen. In het navolgende zoomen we in op de adviesprocedure inclusief de bijstelling van adviezen op basis van behaalde resultaten.

Verskil tussen scholen

Scholen zijn verplicht het reeds gegeven schooladvies te heroverwegen als de resultaten van de eindtoets hiertoe aanleiding geven. Deze heroverweging hoeft niet tot een herziening van het schooladvies te leiden, maar dit kan wel. In de praktijk zien we grote verschillen hoe scholen hiermee omgaan. Ruim een derde van de scholen heeft geen enkel schooladvies herzien, ook al waren er tenminste drie leerlingen die daarvoor in aanmerking kwamen. Op acht procent van de scholen werd voor alle leerlingen die daarvoor in aanmerking kwamen het schooladvies herzien. Op de overige scholen vond bijstelling plaats voor een deel van de leerlingen. Zoals te verwachten valt stellen scholen het advies vaker bij naarmate de afwijking tussen het reeds gegeven schooladvies en het toetsresultaat groter is. Van alle leerlingen die een hele schoolsoort hoger scoorden op de eindtoets, is het advies in één op de drie gevallen aangepast. Dat is een stijging ten opzichte van vorig jaar, maar het is de vraag waarom bijstelling van het schooladvies voor de andere leerlingen niet plaatsvond en welke overwegingen daarbij een rol hebben gespeeld. Hoewel alle betrokkenen zo zorgvuldig mogelijk handelen bij (de bijstelling van) de adviezen en bij de plaatsingsbeslissingen in de eerste leerjaren van het voortgezet onderwijs blijft de kansenongelijkheid bestaan.

Verschil tussen leerlingen

Niet alle leerlingen hebben dus een gelijke kans op een naar boven bijgesteld schooladvies wanneer de uitslag van de eindtoets daarvoor aanleiding geeft. Behalve dat er verschillen bestaan tussen scholen, zien we ook verschillen naar achtergrondkenmerken van de leerlingen. Bij jongens en gewichtenleerlingen vindt herziening van het schooladvies iets minder vaak plaats dan bij meisjes en bij leerlingen zonder gewicht. In het voortgezet onderwijs zien we bij eerstgenoemde groepen bovendien meer afstroom in de eerste leerjaren. Van grotere betekenis is het verschil tussen leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond en autochtone leerlingen. Niet-westerse leerlingen krijgen vaker bijstelling van het schooladvies dan leerlingen zonder (migratie)achtergrond. Mogelijk ligt hier een relatie met wijze van adviseren van scholen in zeer sterk stedelijke gebieden. Deze scholen kennen namelijk het hoogste percentage bijstellingen en geven verhoudingsgewijs vaker meervoudige schooladviezen af. Tegelijkertijd zien we dat leerlingen met hoger opgeleide ouders vaker een bijgesteld advies krijgen dan leerlingen met lager opgeleide ouders. Dit geldt dan weer niet voor leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond.

Onvoldoende zicht op heroverwegingen

Het gedeeltelijk herzien van schooladviezen kan erop duiden dat scholen bewuste afwegingen maken bij het bepalen van het schooladvies en de keuze om deze wel of niet te herzien. De bevindingen vragen om meer zicht op de afwegingen die basisscholen maken bij het bepalen van het schooladvies en de keuze om deze wel of niet te herzien op grond van de uitslag van de eindtoets. Hetzelfde geldt voor de overwegingen bij de plaatsingsbeslissingen in de eerste leerjaren van het voortgezet onderwijs. Er liggen veel overwegingen aan deze adviezen en beslissingen ten grondslag: o.a. vertrouwen in eigen kunnen, mate van vertrouwen in de waarde van toetsen, beeld dat we van het voortgezet onderwijs hebben, geen risico's willen nemen met leerlingen, overwegingen rondom een zorgvuldige communicatie richting ouders en collega's. Veel scholen brengen naar voren dat zij goede adviezen geven, omdat leerlingen na drie jaar voortgezet onderwijs op het geadviseerde niveau zitten. We weten niet in hoeverre het hier gaat om verwachtingen die zichzelf waarmaken. Bij plaatsingsbeslissingen in de eerste leerjaren van het voortgezet onderwijs spelen namelijk soortgelijke mechanismen als bij de advisering een rol. In gesprekken met besturen hebben we geconstateerd dat het niemands bedoeling is om leerlingen te kort te doen. Voor het kind is een bijstelling van het advies echter cruciaal voor de verdere schoolloopbaan.

In gesprek met elkaar

De inspectie zal daarom het gesprek aangaan met de schoolbesturen waar niet of nauwelijks tot bijstelling van adviezen wordt overgegaan. Het doel hiervan is om hen te wijzen op het belang van heroverweging als de resultaten daar aanleiding toe geven en te achterhalen welke afwegingen een rol spelen bij het al dan niet bijstellen van het oorspronkelijke advies. Daarnaast blijft de inspectie via haar communicatiekanalen alle besturen en scholen wijzen op de verplichting om bij hogere resultaten het advies te heroverwegen. We zullen gaan volgen of deze heroverweging ook inderdaad vaker leidt tot bijstelling van de adviezen.

Hoe zit het bij u?

Hoe ziet het adviserings- en plaatsingsproces bij uw school eruit? Heeft u zicht op uw gegevens en op het aantal bijgestelde adviezen waar dat zou kunnen op grond van de resultaten? Weet u zeker dat uw kinderen de kansen verdienen waar zij recht op hebben? Wat is voor u het moment om daar actie op te ondernemen? Laten we samen werken aan gelijke kansen voor elke leerling!